

ΑΝΤΙΦΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΟΡΕΥΤΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ (1-6)

[1] Το πιο ευχάριστο πράγμα για τον άνθρωπο, κύριοι δικαστές, είναι να μην κινδυνεύσει ποτέ η σωματική του ακεραιότητα, κι όταν προσεύχεται αυτό πρέπει να ζητά. Αν όμως κάποιος χωρίς τη θέλησή του εμπλακεί σε κίνδυνο, τότε θα πρέπει να έχει το εξής πλεονέκτημα, το πιο σημαντικό κατά τη γνώμη μου, πρώτον να έχει πλήρη συνείδηση για την αθωότητά του, και δεύτερον, ακόμα κι αν του έρθει συμφορά, να μην προέρχεται αυτή από κακία ή να του προκαλεί ντροπή αλλά να οφείλεται μάλλον στην τύχη παρά στη δική του ενοχή.

[2] Και όλοι επαινούν τους νόμους που ισχύουν για τέτοιου είδους υποθέσεις (δηλ. ανθρωποκτονίας) ως τους καλύτερους και τους ιερότερους. Γιατί αυτοί είναι οι αρχαιότεροι νόμοι αυτής της χώρας και οι πιο σταθεροί πάντα οι ίδιοι για τα ίδια αδικήματα, γεγονός που αποτελεί τη μεγαλύτερη απόδειξη για την ορθότητά τους. Διότι ο χρόνος και η εμπειρία διδάσκει τους ανθρώπους για τα ατελή πράγματα. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει εσείς να σχηματίζετε γνώμη για το αν είναι σωστοί οι νόμοι αυτοί ή όχι βασισμένοι στα λόγια του κατηγορούμενου αλλά βάσει των νόμων θα πρέπει να κρίνετε αν τα λόγια των κατηγορών σας διδάσκουν σωστά και νόμιμα πράγματα ή όχι.

[3] Η δίκη, λοιπόν, είναι η πιο μεγάλη για μένα που κινδυνεύω και είμαι κατηγορούμενος. Νομίζω όμως ότι και για σας τους δικαστές είναι πολύ σοβαρό να κρίνετε σωστά υποθέσεις ανθρωποκτονίας, ιδιαιτέρως εξαιτίας του καθήκοντός σας απέναντι στους θεούς και στην ευσέβεια, αλλά και σε σας τους ίδιους. Γιατί για τέτοιες υποθέσεις (δηλ. ανθρωποκτονίας) γίνεται μία μόνο δίκη για το ίδιο πρόσωπο. Αν αυτή η δίκη δεν κριθεί σωστά είναι ισχυρότερη από τη δικαιοσύνη και την αλήθεια.

[4] Κατ' ανάγκη, λοιπόν, αν εσείς με καταδικάσετε, ενώ δεν είμαι δολοφόνος ούτε ένοχος για το αδίκημα, θα πρέπει να υποστώ τις συνέπειες της δίκης και σύμφωνα με το νόμο να αποκλειστώ από τα πολιτικά μου δικαιώματα, από τα ιερά, από τους αγώνες και τις θυσίες, τα μεγαλύτερα και παλαιότερα προνόμια των ανθρώπων. Γιατί τέτοια ισχύ έχει ο νόμος, ώστε κι αν ακόμα κάποιος σκοτώσει έναν άνθρωπο που ανήκει στην κυριαρχία του και δεν υπάρχει κανείς για να εκδικηθεί τον θάνατό του, από φόβο προς τους ανθρώπινους και τους θεϊκούς νόμους, εξαγνίζεται ο ίδιος και απομακρύνεται απ' όσα απαγορεύει ο νόμος, ελπίζοντας ότι έτσι πράττει το καλύτερο.

[5] Γιατί οι άνθρωποι το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους ελπίζουν. Αν όμως κάποιος ασεβήσει και παραβεί τους θεϊκούς νόμους, τότε ο ίδιος στερεί από τον εαυτό του την ίδια την ελπίδα, που αποτελεί το μεγαλύτερο ανθρώπινο αγαθό. Και κανείς δεν θα τολμούσε να παραβεί το δεδικασμένο της δίκης (δηλ. την απόφαση των δικαστών) με την πεποίθηση ότι δεν είναι ένοχος για το έγκλημα ούτε να μην υποστεί τις συνέπειες του νόμου με τη συνείδηση ότι ο ίδιος δεν διέπραξε τέτοιο αδίκημα. Πρέπει, λοιπόν, κάποιος να δέχεται

αναγκαστικά το αποτέλεσμα της δίκης, ακόμα κι αν είναι αντίθετο προς την αλήθεια, και να υποκύπτει σ' αυτή την ίδια την αλήθεια, ακόμα κι αν δεν έχει κανέναν να τον εκδικηθεί.

[6] Εξαιτίας όλων αυτών που ειπώθηκαν και οι νόμοι και οι όρκοι και τα σφάγια και οι διακηρύξεις και τα άλλα, όλα όσα γίνονται εξαιτίας των δικών δίκης, είναι πολύ διαφορετικά απ' αυτά που γίνονται σε άλλες δίκες, καθώς αυτά τα ίδια τα αδικήματα για τα οποία γίνονται οι δίκες φόνου πρέπει, περισσότερο από κάθε άλλο, να κρίνονται σωστά. Γιατί αν η κρίση της δίκης είναι ορθή, και ο αδικημένος παίρνει εκδίκηση, το να καταδικασθεί ένας αθώος ως ένοχος φόνου είναι μεγάλη αμαρτία και ασέβεια και προς τους θεούς και προς τους νόμους. Και δεν είναι το ίδιο ο κατηγορός να κάνει μια άδικη μήνυση και εσείς οι δικαστές να πάρετε μια λανθασμένη απόφαση. Διότι η μήνυση του κατηγορού δεν φέρνει μόνη της τιμωρία αλλά τα τελικό αποτέλεσμα εξαρτάται από εσάς και από τη δίκη. Αλλά για ό,τι κρίνετε εσείς λανθασμένα, δεν είναι δυνατόν να επιρρίψετε την ευθύνη σε άλλον και να απαλλαγείτε.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ (7-10)

[7] Εγώ, κύριοι βουλευτές, έχω διαφορετικό σκοπό στην απολογία μου από τον σκοπό που έχει ο κατηγορός στην κατηγορία μου. Αυτοί, δηλαδή, ισχυρίζονται ότι έκαναν τη μήνυση εναντίον μου για χάρη της ευσέβειας και της δικαιοσύνης, ενώ έχουν στην πραγματικότητα διεξαγάγει όλη την κατηγορία με σκοπό τη δική μου διαβολή και τη δική σας εξαπάτηση, πράγμα που αποτελεί τη μεγαλύτερη αδικία που μπορεί να διαπράξει κάποιος. Επιπλέον, δεν επιθυμούν να πάρουν μια δίκαιη εκδίκηση από μένα αφού ελέγξουν αν κάπου αδικώ, αλλά διαβάλλοντάς με, ακόμα κι αν δεν έχω διαπράξει κάποιο αδίκημα, επιδιώκουν να με τιμωρήσουν και να με εξορίσουν απ' αυτή τη χώρα.

[8] Εγώ θεωρώ σωστό να απαντήσω πρώτα στην κατηγορία αυτή και να σας διηγηθώ όλα όσα έγιναν. Έπειτα για τα άλλα που με κατηγορούν, εάν σας ευχαριστεί θέλω να απολογηθώ. Γιατί θεωρώ ότι αυτά θα φέρουν σε μένα τιμή και ωφέλεια ενώ στους κατηγορούς και σ' αυτούς που σας επηρεάζουν ντροπή.

[9] Γιατί είναι φοβερό αυτό το πράγμα κύριοι δικαστές. Αν εγώ αδικούσα την πόλη σε κάτι ή σε χορηγία ή σε κάποια άλλα πράγματα, εκεί θα μπορούσαν αυτοί αφού εξερευνούσαν και αποδείκνυαν ότι είμαι εχθρός να με τιμωρήσουν και να ωφελήσουν την πόλη, ενώ τώρα κανείς απ' αυτούς δεν μπόρεσε να αποδείξει ότι εγώ διέπραξα μικρή ή μεγάλη αδικία προς τη δημοκρατία σας. Στη δίκη αυτή, διώκοντάς με για φόνο και ενώ ο νόμος έτσι ορίζει, οι κατηγοροί να μιλούν μόνο για την υπόθεση του φόνου, μηχανορραφούν εναντίον μου δημιουργώντας ψευδείς κατηγορίες και συκοφαντώντας με για τη δημόσια μου ζωή. Και στην πόλη, αν βέβαια αδικείται από μένα, αντί για τιμωρία αποδίδουν κατηγορία, ενώ οι ίδιοι για όσα ισχυρίζονται ότι η πόλη αδικείται, γι' αυτά έχουν την αξίωση να εκδικηθούν για το δικό τους συμφέρον.

[10] Και όμως αυτές οι κατηγορίες δεν αξίζουν ούτε ευγνωμοσύνη ούτε την εμπιστοσύνη σας. Γιατί ούτε ο κατηγορός διατυπώνει την κατηγορία σαν να επρόκειτο για αδίκημα για το

οποίο η πόλη θα ζητούσε ικανοποίηση ούτε όποιος διατυπώνει άλλες κατηγορίες απ' αυτήν για την οποία καταγγέλλει στη δίκη αυτή, αξίζει περισσότερο την εμπιστοσύνη σας παρά τη δυσπιστία σας. Εγώ λοιπόν είμαι σχεδόν βέβαιος για τη δική σας γνώμη ότι ούτε θα καταδικάζατε ούτε θα αθωώνατε για κάποιον άλλο λόγο παρά για την υπόθεση αυτή του φόνου. Γιατί αυτό είναι το δίκαιο έναντι των θεών και των ανθρώπων. Αρχίζω λοιπόν τώρα την έκθεση των γεγονότων.

ΠΡΩΤΗ ΔΙΗΓΗΣΙΣ (11-14)

[11] Όταν μου ανατέθηκε η χορηγία στα Θαργήλια και μου έτυχε στην κλήρωση ο Παντακλής ως ποιητής και η Κεκροπίς φυλή εκτός από τη δική μου, έκανα την καλύτερη και δικαιότερη δυνατή χορηγία. Και πρώτα κατασκεύασα το σχολείο χορού στο πιο κατάλληλο μέρος του σπιτιού μου, εκεί όπου δίδασκα και τον χορό όταν είχα αναλάβει τη χορηγία στα Διονύσια. Έπειτα συγκέντρωσα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα μέλη του χορού χωρίς να ζημιώσω κανένα και χωρίς να ζητήσω με τη βία ενέχυρα για εγγύηση και χωρίς να γίνομαι απεχθής σε κανέναν, αλλά με τον πιο ευχάριστο και κατάλληλο τρόπο και για τους δυο μας, εγώ ζητούσα και παρακαλούσα, ενώ εκείνοι έστελναν εκουσίως και με τη θέλησή τους τα παιδιά τους.

[12] Κι όταν ήρθαν τα παιδιά, η πρώτη μου φροντίδα ήταν να είμαι παρών και να τα φροντίσω. Έτυχε να βρίσκομαι τότε στα δικαστήρια σε υποθέσεις εναντίον του Αριστίωνα και του Φιλίνου, που τις θεωρούσα πολύ σοβαρές, επειδή τους είχα καταγγείλει με εισαγγελία, να παρουσιάσω σωστές και δίκαιες αποδείξεις στη βουλή και στους υπόλοιπους Αθηναίους. Εγώ λοιπόν είχα αυτές τις υποθέσεις να διεκπεραιώσω, και κατέστησα υπεύθυνο για τη φροντίδα των νέων, αν υπήρχε κάποια ανάγκη στα μέλη του χορού, τον Φανόστρατο, συνδημότη με αυτούς τους κατηγορούς και δικό μου γαμπρό, στον οποίο εγώ είχα δώσει την κόρη μου ως σύζυγό του και τον έκρινα άξιο να φροντίσει άριστα τον χορό.

[13] Επίσης, εκτός από τον Φανόστρατο έβαλα και δύο άλλους άντρες, τον Αμυνία από την Ερεχθηίδα φυλή, τον οποίο και τα ίδια μέλη της φυλής είχαν εκλέξει να συγκεντρώνει και να φροντίζει σε κάθε περίπτωση τα μέλη του χορού της φυλής, επειδή θεωρούνταν αγαθός άνδρας, και τον άλλο από την Κεκροπίδα φυλή, ο οποίος κάθε φορά συνήθιζε να συγκεντρώνει τα μέλη της δικής του φυλής. Και ακόμα έναν τέταρτο, τον Φίλιππο, στον οποίο ανατέθηκε να αγοράζει και να ξοδεύει αν κάτι ζητούσε ο διδάσκαλος ή κάποιος άλλων απ' αυτούς, ώστε οι νέοι να έχουν την καλύτερη δυνατή χορηγία και να μην τους στερηθούν τίποτα εξαιτίας της δικής μου ενασχόλησης με δίκες.

[14] Κι έτσι διαμορφώθηκε η χορηγία. Και αν λέω ψέματα σε κάτι απ' αυτά για να δικαιολογηθώ, μπορεί ο κατήγορος να με ρωτήσει στη δευτερολογία του ό,τι θέλει. Διότι έτσι έχει η κατάσταση κύριοι δικαστές. Πολλοί από τους παρόντες γνωρίζουν με ακρίβεια όλη την υπόθεση και ακούνε τους όρκους που έχουν δοθεί, και προσέχουν να δουν τι θα απαντήσω, και σ' αυτούς θα ήθελα να φανώ ότι ο όρκος μου είναι αληθινός και ότι λέγοντας την αλήθεια να σας πείσω να με αθωώσετε.

ΠΙΣΤΕΙΣ – ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΣΚΕΥΗ (15-19)

[15] Πρώτα λοιπόν θα σας αποδείξω ότι ούτε ζήτησα από το παιδί να πει το φάρμακο, ούτε το ανάγκασα, ούτε του το έδωσα και ούτε ήμουν παρών όταν το ήπια. Και δεν μιλώ τόσο αρνητικά εξαιτίας αυτού, για να αποποιηθώ εγώ ο ίδιος την κατηγορία και να την αποδώσω σε κάποιον άλλο. Γιατί εγώ δεν κατηγορώ κανέναν άλλο εκτός από την τύχη, η οποία νομίζω ότι και σε πολλούς άλλους ανθρώπους έχει γίνει αιτία του θανάτου του. Αυτήν ούτε εγώ ούτε κανείς άλλος δεν θα μπορούσε να την αποτρέψει να μην γίνει αυτό που είναι ορισμένο σε καθέναν.

[16] Ακούσατε, λοιπόν, κύριοι δικαστές, τους μάρτυρες σχετικά με την υπόθεση για όσα σας υποσχέθηκα. Απ' αυτούς τους ίδιους πρέπει να εξετάσετε τους όρκους που έδωσαν αυτοί και τους όρκους που έδωσα εγώ, ποιοι είναι πιο αληθινοί και σωστοί.

[17] Αυτοί κατέθεσαν ενόρκως ότι εγώ σκότωσα τον Διόδοτο, όντας ηθικός αυτουργός του θανάτου του, κι εγώ ότι δεν τον σκότωσα ούτε με τα ίδια μου τα χέρια ούτε με ηθική αυτουργία. Και αυτοί με κατηγορούν με βάση αυτά ότι αυτός που ζήτησε από το παιδί να πει το φάρμακο ή το ανάγκασε ή του το έδωσε είναι ένοχος. Εγώ όμως απ' αυτά που με κατηγορούν θα αποδείξω ότι δεν είμαι ένοχος. Γιατί ούτε παρακίνησα ούτε ανάγκασα ούτε το έδωσα. Και επιπλέον προσθέτω σ' αυτά ότι ούτε καν ήμουν παρών όταν το ήπια. Και αν ισχυρίζονται ότι ένοχος είναι αυτός που ζήτησε να το πει, εγώ δεν είμαι ένοχος. Γιατί δεν του το ζήτησα. Κι αν ισχυρίζονται ότι ένοχος είναι αυτός που τον ανάγκασε, εγώ δεν είμαι ένοχος. Γιατί δεν τον ανάγκασα. Και αν ένοχος είναι αυτός που του έδωσε το φάρμακο, εγώ δεν είμαι αίτιος. Γιατί δεν του το έδωσα.

[18] Μπορεί όποιος επιθυμεί να κατηγορεί και να λέει ψέματα. Γιατί καθένας είναι κύριος του εαυτού του. Νομίζω όμως ότι το να θεωρηθούν ότι έχουν γίνει πράγματα που δεν έχουν γίνει και το να θεωρηθεί ένοχος κάποιος που δεν είναι ένοχος αυτό δεν εξαρτάται από τους λόγους των κατηγορών αλλά είναι ζήτημα δικαιοσύνης και αλήθειας. Γιατί όσα γίνονται κρυφά και αποσκοπούν στον θάνατο, για τα οποία δεν υπάρχουν μάρτυρες χρειάζεται εσείς να τα κρίνετε από τους λόγους τους ίδιους και τους κατηγορού και του κατηγορουμένου για τέτοιου είδους υποθέσεις και να ψάχνετε την αλήθεια και να προσπαθείτε από το παραμικρό των λόγων τους να βγάξετε συμπεράσματα και παίρνετε αποφάσεις για τις υποθέσεις αυτές μάλλον εικάζοντας παρά γνωρίζοντας με ακρίβεια.

[19] Από τη στιγμή όμως που οι ίδιοι οι κατηγοροί ομολογούν ότι ο θάνατος του παιδιού δεν έγινε με προμελέτη ή με προσχεδιασμό, κι έπειτα όλα τα γεγονότα έγιναν φανερά και ενώπιον πολλών μαρτύρων, και ανδρών και παιδιών, και ελεύθερων και δούλων, με τη βοήθεια των οποίων κι αν κάποιος είναι ένοχος θα μπορούσε φανερά να αποδειχθεί και αν κάποιος κατηγορούνταν χωρίς να είναι ένοχος θα μπορούσε εντελώς να εξελεγχθεί και να αποκαλυφθεί η αλήθεια.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΙΗΓΗΣΙΣ (20-24:ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΙΛΟΚΡΑΤΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΧΟΡΗΓΟΥ)

[20] Αξίζει να λάβετε υπόψη σας, κύριοι δικαστές, και τα δύο σημεία και την πρόθεση των αντιδίκων μου και με ποιο τρόπο παρουσιάζουν την υπόθεση. Γιατί από την αρχή σε τίποτα δεν είναι ίδιες οι πράξεις τους με τις δικές μου, ούτε οι δικές μου πράξεις με τις δικές τους.

[21] Γιατί αυτός εδώ ο Φιλοκράτης είπε όταν ανέβηκε στο βήμα στην Ηλιαία των θεσμοθετών την ημέρα της κηδείας του νεαρού, ότι εγώ σκότωσα τον αδελφό του στον χορό, αφού τον ανάγκασα να πει φάρμακο. Αφού όμως αυτός έκανε αυτή την καταγγελία, παρουσιάστηκα κι εγώ στο δικαστήριο και είπα στους ίδιους δικαστές ότι δεν καθιστά δίκαιο τον νόμο ο Φιλοκράτης κατηγορώντας και διαβάλλοντάς με στο δικαστήριο, ενώ επρόκειτο να κάνω δίκες εναντίον του Αριστίωνα και του Φιλίνου την επομένη και την μεθεπομένη, εξαιτίας των οποίων έκαναν αυτές τις κατηγορίες.

[22] Αυτά για τα οποία με κατηγορούσε και με διέβαλλε, εύκολα θα αποδειχθεί ότι ψεύδεται. Γιατί ήταν πολλοί αυτοί που γνώριζαν καλά την υπόθεση, και ελεύθεροι και δούλοι και νέοι και γεροντότεροι, όλοι περισσότεροι από πενήντα, οι οποίοι γνώριζαν καλά και τους λόγους που ειπώθηκαν σχετικά με την πόση του φαρμάκου και τις πράξεις και τα γεγονότα όλα.

[23] Και τα είπα αυτά στο δικαστήριο, και αμέσως τότε τον προκάλεσα και πάλι την επομένη στους ίδιους δικαστές και του ζήτησα να πάει να πάρει μάρτυρες όσους ήθελε από τους παρευρισκομένους, λέγοντάς του έναν-έναν με το όνομά του, και αυτούς να τους ρωτήσει και να τους ανακρίνει, τους ελεύθερους όπως ταιριάζει στους ελεύθερους, οι οποίοι για χάρη της υπόληψής τους και της δικαιοσύνης θα έλεγαν την αλήθεια και τα γεγονότα, και τους δούλους, αν θεωρούσε αυτός που θα τους ρωτούσε ότι θα έλεγαν την αλήθεια να τους ρωτήσει αλλιώς ή μουν έτοιμος να δώσω για βάσανο όλους τους δικούς μου δούλους και ζητούσε κάποιους από τους ξένους, συμφώνησα να πείσω τον κύριό τους να τους παραδώσει σ' αυτόν για να τους βασανίσει με όποιον τρόπο ήθελε.

[24] Και ενώ εγώ τον προκαλούσα και του έλεγα αυτά στο δικαστήριο, όπου και οι ίδιοι δικαστές και άλλοι απλοί πολίτες μάρτυρες παρευρίσκονταν, ούτε τότε αμέσως ούτε αργότερα σε καμία στιγμή δεν θέλησε να εξερευνήσει το δίκαιο, γνωρίζοντας καλά ότι αυτός ο έλεγχος δεν θα έβγαινε προς όφελός τους εναντίον μου, αλλά προς όφελός μου εναντίον τους, επειδή οι κατηγορίες τους δεν ήταν ούτε δίκαιες ούτε αληθινές.

ΠΙΣΤΕΙΣ (25-32: ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ – ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΙΚΟΣ)

[25] Γνωρίζετε, λοιπόν, κύριοι δικαστές ότι αυτοί είναι οι μεγαλύτεροι και ισχυρότεροι εξαναγκασμοί μεταξύ των ανθρώπων, και ότι οι έλεγχοι γι' αυτά μπορούν να γίνουν πιο ακριβείς και αξιόπιστοι όταν είναι πολλοί ελεύθεροι αυτοί που γνωρίζουν από κοντά την υπόθεση και δούλοι και μπορεί κάποιος να αναγκάσει τους ελεύθερους με όρκους και με τον λόγο της τιμής τους για όσα θεωρούνται τα πιο σημαντικά και σπουδαία για τους ελεύθερους, μπορεί και με άλλους τρόπους να αναγκάσει κάποιος τους δούλους, που κι αν

πρόκειται να πεθάνουν αφού μαρτύρησαν, αναγκάζονται όμως να πουν την αλήθεια. Γιατί η ανάγκη της παρούσης στιγμής είναι ισχυρότερη από την ανάγκη της μέλλουσας στιγμής.

[26] Σε όλα αυτά λοιπόν εγώ τους προκάλεσα αυτούς, και για όσα μπορεί κάποιος άνθρωπος να πληροφορηθεί την αλήθεια και το δίκαιο, μπορούσαν να το μάθουν και δεν υπήρχε καμία δικαιολογία. Και εγώ που ήμουν ο κατηγορούμενος και ο ένοχος, όπως ισχυρίζονται αυτοί, ήμουν πρόθυμος να παράσχω τον πιο δίκαιο έλεγχο γι' αυτούς εναντίον μου. Εκείνοι όμως οι κατηγοροί και οι ισχυριζόμενοι ότι οι ίδιοι είχαν αδικηθεί από μένα δεν ήθελαν να γίνει έλεγχος για να διαπιστωθεί αν είχαν αδικηθεί.

[27] Και αν εγώ αυτοί είχαν προκαλέσει εμένα και δεν ήθελα να παρουσιάσουν μάρτυρες για να πουν την αλήθεια ούτε ήθελα να δώσουν σ' αυτούς που το ζητούσαν τους δούλους ή απέφυγα οποιαδήποτε άλλη πρόκληση, όλα αυτά θα τα χρησιμοποιούσαν ως αποδείξεις εναντίον μου ότι, δηλαδή, η κατηγορία ήταν αληθινή. Επειδή όμως τώρα που εγώ τους έχω προκαλέσει αυτοί ήταν που απέφυγαν τον έλεγχο, αυτό το ίδιο τεκμήριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί δίκαια εναντίον τους, ότι, δηλαδή, η κατηγορία δεν ήταν αληθινή, αυτήν που δήλωσαν εναντίον μου.

[28] Γνωρίζω καλά και τα εξής, κύριοι δικαστές, ότι αν οι μάρτυρες τους που παρευρίσκονταν εκεί κατέθεταν εναντίον μου, θα μπορούσαν να τους χρησιμοποιήσουν ως ισχυρότατη απόδειξη και θα αποκάλυπταν αυτό ως ακριβέστατο σημείο αλήθειας, τους μάρτυρες δηλαδή που έδιναν κατάθεση εναντίον μου. Ενώ όμως τώρα που οι ίδιοι έδιναν μαρτυρία ότι αυτά που εγώ λέω είναι η αλήθεια, ενώ αυτά που εκείνοι ισχυρίζονται, ότι δεν είναι η αλήθεια, προσπαθούν να σας πείσουν να μην πιστεύετε τους μάρτυρες που μαρτυρούν υπέρ μου, ενώ ισχυρίζονται ότι πρέπει εσείς να πιστεύετε τα δικά τους λόγια, τα οποία αν εγώ έλεγα χωρίς μάρτυρες, θα κατηγορούσαν ότι είναι ψευδή.

[29] Και όμως είναι φοβερό ότι οι ίδιοι μάρτυρες θα ήταν αξιόπιστοι αν έδιναν μαρτυρία υπέρ αυτών, ενώ θα είναι αναξιόπιστοι αν έδιναν μαρτυρία υπέρ μου. Κι αν δεν υπήρχαν καθόλου μάρτυρες, και εγώ παρουσίαζα κάποιους, ή αν δεν παρουσίαζα τους παρευρισκομένους αλλά κάποιους άλλους, δικαιολογημένα τα λόγια τους θα ήταν πιο αξιόπιστα από τους δικούς μου μάρτυρες. Όταν όμως συμφωνούν ότι υπήρχαν μάρτυρες, και εγώ προσφέρομαι να παρουσιάσω τους παρευρισκομένους, και αμέσως από την πρώτη μέρα και εγώ ο ίδιος και όλοι οι μάρτυρες φανερά είπαμε τα ίδια που λέμε και σήμερα ενώπιόν σας, με ποιον άλλο τρόπο πρέπει να κάνει κανείς πιστή την αλήθεια ή αναξιόπιστο το ψεύδος από πού αλλού παρά μ' αυτά τα μέσα;

[30] Γιατί όπου μπορεί κάποιος να εξηγήσει με τα λόγια τα όσα έγιναν, και δεν παρουσιάζει μάρτυρες, θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι τα λόγια αυτά χρειάζονται την επιβεβαίωση μαρτύρων. Όπου όμως παρουσιάζει μάρτυρες, αλλά δεν παρουσιάζει τεκμήρια που να επιβεβαιώνουν τις μαρτυρίες, το ίδιο θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος, αν ήθελε.

[31] Εγώ λοιπόν σας παρουσιάζω τα λόγια μου αληθοφανή και μάρτυρες για να επιβεβαιώσουν τα λόγια μου και πράξεις για να επιβεβαιώσουν τους μάρτυρες και τεκμήρια απ' αυτά τα έργα και επί πλέον εκτός απ' αυτά δύο πολύ σπουδαία και ισχυρότατα σημεία, ότι δηλαδή οι κατηγοροί μου εξελέγχονται ότι ψεύδονται και από μένα τον ίδιο και από τους

ίδιους τους εαυτούς τους, ενώ εγώ αποδεικνύομαι αθώος και από αυτούς τους ίδιους και από μένα τον ίδιο.

[32] Γιατί όταν ενώ εγώ ζητούσα τον έλεγχο για όσα αυτοί με κατηγορούσαν κι εκείνοι δεν ήθελαν τον έλεγχο ενώ οι ίδιοι είχαν αδικηθεί, εμένα έτσι με απαλλάσσουν από την κατηγορία ενώ οι ίδιοι γίνονται μάρτυρες εναντίον των ίδιων ότι δηλαδή οι κατηγορίες τους δεν είναι καθόλου σωστές και αληθείς. Και όμως αν εκτός από τους μάρτυρές μου παρουσιάσω και τους ίδιους τους αντιδίκους ως μάρτυρες, πού αλλού πρέπει ακόμα να βρω απόδειξη ή πώς αλλιώς χρειάζεται να απαλλαγώ από την κατηγορία αποδεικνύοντας την αθωότητά μου;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ (33-45 : Εισαγγελίες του χορού εναντίον αξιωματούχων, κίνητρα για την πρώτη καταγγελία για δίκη φόνου, συνδιαλλαγή, δεύτερη καταγγελία για δίκη φόνου / κατήγοροι ως συκοφάντες)

[33] Νομίζω, λοιπόν, κύριοι δικαστές, ότι σύμφωνα με όσα ειπώθηκαν και αποδείχθηκαν δικαίως θα με αθώνατε και όλοι γνωρίζετε καλά ότι τίποτα από την κατηγορία αυτή δεν ισχύει για μένα. Για να πληροφορηθείτε όμως ακόμα καλύτερα, γι' αυτό τον λόγο θα πω και περισσότερα, και θα σας αποδείξω ότι αυτοί οι κατήγοροι είναι οι πιο επίορκοι και ασεβείας από όλους τους ανθρώπους, και ότι αξίζουν όχι μόνο να τους μισώ εγώ, αλλά και όλοι εσείς και οι υπόλοιποι πολίτες εξαιτίας αυτής της δίκης.

[34] Γιατί αυτοί την πρώτη μέρα που πέθανε ο νέος, και την επόμενη που ήταν εκτεθειμένο το σώμα του στο σπίτι, δεν είχαν οι ίδιοι καμία αξίωση να με κατηγορήσουν ότι ήμουν εγώ ένοχος για κάτι στην υπόθεση αυτή, αλλά ήταν με συναναστρέφονταν και μου μιλούσαν. Την τρίτη όμως ημέρα όταν έγινε η κηδεία του νέου, εκείνη την ημέρα είχαν πεισθεί από τους εχθρούς μου και προετοιμάστηκαν να με κατηγορήσουν και να με καταγγείλουν για στέρηση των πολιτικών μου δικαιωμάτων. Ποιοι ήταν λοιπόν αυτοί που τους έπεισαν; Και για ποιο λόγο ήταν πρόθυμοι να τους πείσουν; Γιατί πρέπει και αυτά να σας εξηγήσω.

[35] Επρόκειτο να είμαι ο κατήγορος εναντίον του Αριστίωνα και του Φιλίνου και του Αμπελίνου και του υπογραμματέα των θεσμοθετών, με τον οποίον όλοι αυτοί μαζί έκλεπταν, για τους οποίους έκανα εισαγγελία στη Βουλή. Και γι αυτούς δεν υπήρχε καμία ελπίδα με βάση αυτά που είχαν κάνει να αθωωθούν, καθώς αδικήματα τέτοιας λογής είχαν διαπράξει. Αφού έπεισα αυτούς (τους κατηγορούς μου) να με καταγγείλουν και να με προκηρύξουν να μου αφαιρεθούν τα πολιτικά δικαιώματα, θεώρησαν αυτό ως τη μόνη τους σωτηρία και απαλλαγή όλων των κατηγοριών.

[36] Γιατί ο νόμος είναι τέτοιος ώστε, όταν κάποιος καταγγεληθεί σε δίκη φόνου, να του αφαιρούν τα πολιτικά δικαιώματα. Κι εγώ δεν θα μπορούσα να προχωρήσω στη δίκη εναντίον τους αν μου είχαν αφαιρεθεί τα πολιτικά δικαιώματα ενώ εκείνοι εφόσον ήμουν εγώ που είχα κινήσει την εισαγγελία και εφόσον γνώριζα καλά την υπόθεση, αν δεν προχωρούσα στην κατηγορία, εύκολα επρόκειτο να ξεφύγουν και να μην τιμωρηθούν για όσα είχαν

αδικήσει. Και αυτό δεν το σχεδίασαν μόνο για μένα ο Φιλίνος και οι άλλοι, αλλά πιο πριν το είχαν μηχανευτεί για τον Λυσίστρατο, όπως εσείς οι ίδιοι ακούσατε.

[37] Και αυτοί (οι κατηγοροί) ήταν τότε πρόθυμοι αμέσως να με καταγγείλουν την επομένη της κηδείας του παιδιού, προτού κάνουν τον καθαρισμό στο σπίτι και ολοκληρώσουν τα καθιερωμένα μετά την κηδεία, παραφυλάγοντας εκείνη τη μέρα που επρόκειτο ο πρώτος από εκείνους να δικασθεί, για να μην μπορώ να κάνω δίκη για καθένα απ' αυτούς ούτε να παρουσιάσω τα αδικήματά τους στο δικαστήριο.

[38] Όταν όμως ο βασιλιάς τους διάβασε τους νόμους και τους έδειξε τον χρόνο ότι δεν μπορούσε να αποδεχθεί την καταγγελία και να στείλει τις κλήσεις που χρειαζόνταν, και εγώ κατάφερα να οδηγήσω στο δικαστήριο αυτούς που μηχανεύτηκαν αυτά και να καταδικασθούν όλοι, και έλαβαν το πρόστιμο που γνωρίζετε εσείς, και αυτοί δεν μπορούσαν να ωφεληθούν καθόλου για αυτά που πήραν χρήματα, και τότε πλησιάζοντάς με εμένα και τους φίλους μου ζητούσαν να έρθουμε σε συνδιαλλαγή και ήταν έτοιμοι να διορθώσουν το κακό που είχαν κάνει.

[38] Κι εγώ αφού πείστηκα από τους φίλους μου έκανα συνδιαλλαγή μαζί τους στην πόλη ενώπιον μαρτύρων, οι οποίοι μας συμφιλίωσαν μπροστά στον ναό της Αθηνάς και έπειτα απ' αυτό ήταν μαζί και μου συνομιλούσαν στα ιερά, στην αγορά, στο σπίτι μου, στο δικό τους και οπουδήποτε αλλού.

[40] Το πιο εκπληκτικό, ω Δία, και όλοι οι θεοί, ο Φιλοκράτης αυτός εδώ ο ίδιος ερχόταν στο βουλευτήριο μπροστά στη Βουλή, στεκόταν δίπλα μου στο βήμα, με άγγιζε και συνομιλούσε με μένα, αυτός απευθυνόμενος με το όνομά μου σε μένα και εγώ αυτόν, ώστε να φανεί φοβερό στη Βουλή, όταν πληροφορήθηκε ότι αυτοί με προκήρυξαν για να μου αφαιρεθούν τα πολιτικά μου δικαιώματα, τους οποίους έβλεπα την προηγούμενη μέρα να με συναναστρέφονται και να μου συνομιλούν.

[41] Σκεφτείτε και θυμηθείτε, κύριοι δικαστές. Γιατί αυτά θα σας τα αποδείξω όχι μόνο με μάρτυρες αλλά και από τα ίδια τα έργα τους εύκολα θα καταλάβετε ότι λέω την αλήθεια. Και πρώτα απ' όλα όσα κατηγορούν τον βασιλέα και ισχυρίζονται ότι από δική μου φροντίδα δεν δέχτηκε την καταγγελία για δίκη φόνου, αυτό το ίδιο αποτελεί τεκμήριο εναντίον τους ότι δεν ισχυρίζονται την αλήθεια.

[42] Γιατί έπρεπε ο βασιλεύς, μόλις έκανε αποδεκτή την καταγγελία, να κάνει τρεις προανακριτικές ακροάσεις σε διάστημα τριών μηνών, και την δίκη να την εισαγάγει στο δικαστήριο τον τέταρτο μήνα, όπως ακριβώς και τώρα. Από την θητεία του όμως είχαν μείνει δύο μήνες, ο Θαρρηλιών και ο Σκιροφοριών. Και δεν μπορούσε ούτε να εισαγάγει τη δίκη στο δικαστήριο ο ίδιος ούτε μπορούσε να παραδώσει τη δίκη φόνου ούτε ποτέ μέχρι τώρα κανείς βασιλεύς έχει παραδώσει τη δίκη φόνου στη χώρα αυτή. Αφού λοιπόν δεν μπορούσε ούτε να εισαγάγει σε δικαστήριο τη δίκη φόνου ούτε να την παραδώσει, θεώρησε σωστό να μην κάνει αποδεκτή την καταγγελία ενάντια στους δικούς σας νόμους.

[43] Και για το ότι δεν τους αδίκησε, η μεγαλύτερη απόδειξη είναι η εξής: γιατί ο αυτός εδώ ο Φιλοκράτης και άλλους διέσυρε και διέβαλε άλλους κατά τη λογοδότησή τους (εύθυνα)

στο τέλος της αρχής τους, ενώ αυτόν τον βασιλέα, που ισχυρίζονται ότι έκανε φοβερά και άθλια πράγματα, δεν πήγε να τον κατηγορήσει στην λογοδότησή του (εύθυνα). Και όμως ποια θα ήταν μεγαλύτερη απόδειξη που θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω ότι δεν αδικήθηκε ούτε από μένα ούτε από εκείνον.

[44] Όταν αυτός εδώ ο βασιλεύς ανέλαβε την αρχή, αν και μπορούσαν από την πρώτη μέρα ξεκινώντας από τον Εκατομβαιώνα, επί τριάντα ημέρες συνεχώς, όποτε ήθελαν μπορούσαν να κάνουν καταγγελία, αλλά δεν έκαναν καμία καταγγελία. Και πάλι τον μήνα Μεταγειτνιώνα ξεκινώντας από την πρώτη ημέρα, αν και μπορούσαν να κάνουν καταγγελία, αν κάποιος επιθυμούσε, ούτε τότε έκαναν καταγγελία, αλλά πέρασαν κι από αυτόν τον μήνα είκοσι ημέρες. Ωστε όλες οι μέρες που πέρασαν ήταν περισσότερες από πενήντα επί της θητείας αυτού του βασιλέα, στις οποίες αν και μπορούσαν να κάνουν καταγγελία για δίκη φόνου, δεν έκαναν.

[45] Και όλοι οι άλλοι που δεν τους φτάνει ο χρόνος επί της θητείας του ίδιου βασιλέα ... αυτοί όμως γνωρίζοντας καλά όλους τους νόμους, και βλέποντας εμένα να είμαι βουλευτής και να μπαίνω στο βουλευτήριο και στο ίδιο το βουλευτήριο υπάρχει το ιερό του Δία βουλαίου και της Αθηνάς της βουλαίας, και μπαίνοντας οι βουλευτές προσεύχονται, εκ των οποίων ένας ήμουν κι εγώ, ο οποίος φανερά έκανα αυτά, και έμπαινα και σε όλα τα άλλα ιερά με τους βουλευτές, και έκανα θυσίες και προσευχόμουν γι' αυτήν την πόλη, και εκτός απ' αυτά ήμουν πρύτανης σε όλη τη διάρκεια της πρώτης πρυτανείας εκτός από δύο ημέρες, και εκτελούσα ιερουργίες και έκανα θυσίες για τη δημοκρατία, και ψήφιζα και εξέφραζα γνώμη για τα πιο σπουδαία και πιο σημαντικά ζητήματα στην πόλη.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ (46-51: επίθεση εναντίον των κινήτρων και του ήθους των κατηγορών)

[46] Κι αυτοί ήταν παρόντες και κάτοικοι της πόλης, κι ενώ μπορούσαν να κάνουν καταγγελία και να με αποκλείσουν από όλα τα πολιτικά μου δικαιώματα, δεν έκριναν σωστό να κάνουν καταγγελία. Αν και ήταν αρκετό για το δικό τους αλλά και της πόλης το συμφέρον να θυμηθούν και να συλλογισθούν, σε περίπτωση που αδικούνταν. Γιατί λοιπόν δεν έκαναν καταγγελία; Για τον ίδιο λόγο που με συναναστρέφονταν και με συνδιαλέγονταν. Γιατί με συναναστρέφονταν, επειδή δεν με θεωρούσαν φονιά, και δεν με κατήγγειλαν για τον ίδιο ακριβώς λόγο, επειδή πίστευαν ότι δεν είχα εγώ σκοτώσει τον νέο ούτε ήμουν ένοχος του φόνου ούτε με αφορούσε καθόλου αυτή η υπόθεση.

[47] Και όμως πώς θα μπορούσαν να υπάρξουν αθλιότεροι και πιο άνομοι άνθρωποι απ' αυτούς; Αυτοί οι οποίοι δεν κατάφεραν να σας πείσουν για τους εαυτούς τους, έχουν την αξίωση να σας πείσουν γι' αυτά, και για όσα οι ίδιοι με τις πράξεις τους με απάλλαξαν, γι' αυτά σας ζητούν τώρα να με καταδικάσετε. Και όλοι οι άλλοι άνθρωποι ελέγχουν τα λόγια με τα έργα, ενώ αυτοί επιχειρούν με τα λόγια να καταστήσουν τα έργα αναξιόπιστα.

[48] Και όμως αν δεν είχα τίποτα να πω ούτε να αποδείξω και δεν παρουσίαζα μάρτυρες, αλλά αυτά τα ίδια μόνο σας αποδείκνυα, ότι δηλαδή αυτοί όποτε έπαιρναν χρήματα για να με καταγγείλουν, κάνανε καταγγελία και προκηρύξεις, κι όταν δεν υπήρχε κάποιος να τους

δώσει χρήματα, τότε με συναναστρέφονταν και με συνδιαλέγονταν, αυτά θα ήταν αρκετά ακούγοντάς τα να με αθώσετε και να θεωρήσετε αυτούς τους πιο επίορκους και ανόσιους από όλους τους ανθρώπους.

[49] Γιατί αυτοί ποια δίκη δεν θα έκαναν ή ποιο δικαστήριο δεν θα εξαπατούσαν ή ποιους όρκους δεν θα τολμούσαν να παραβούν, αυτοί οι οποίοι και τώρα παίρνοντας τριάντα μνας από τους ποριστές και τους πωλητές και τους πράκτορες και τους γραμματείς τους για να με καταγγείλουν, αφού με έδιωξαν από το βουλευτήριο και κατέθεσαν τέτοιους όρκους εναντίον, επειδή όταν ήμουν πρύτανης, αφού πληροφορήθηκα ότι είχαν αυτοί διαπράξει φοβερά και άθλια πράγματα, ανέφερα την υπόθεση στη βουλή και τους εξήγησα ότι πρέπει να γίνει έρευνα και να ελεγχθούν για την υπόθεση.

[50] Και τώρα τιμωρούνται για το κακό που έκαναν οι ίδιοι και αυτοί που εγγυήθηκαν για εκείνους, στους οποίους δόθηκαν τα χρήματα, και φανερώθηκαν τα γεγονότα ώστε ακόμα κι αν οι ίδιοι ήθελαν να τα αρνηθούν δεν θα μπορούσαν. Αυτές ήταν οι πράξεις τους.

[51] Σε ποιο δικαστήριο λοιπόν δεν θα πήγαιναν για να εξαπατήσουν τους δικαστές, ή ποιους όρκους δεν θα τολμούσαν να παραβούν αυτοί οι πιο ανόσιοι, οι οποίοι αν και γνωρίζουν ότι εσείς είστε οι πιο ευσεβείς και δίκαιοι δικαστές στην Ελλάδα, έχουν έρθει και σε σας για να σας εξαπατήσουν, αν το καταφέρουν, αφού έδωσαν τέτοιους όρκους.

**Ελένη Βολονάκη, Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια
Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Νοέμβριος 2020**